

Agencija za nadzor osiguranja - Crna Gora
Insurance Supervision Agency - Montenegro

IZVJEŠTAJ O RADU
AGENCIJE ZA NADZOR
OSIGURANJA
U 2023. GODINI

Sadržaj

1. UVOD	3
2. NADZORNE AKTIVNOSTI	4
2.1. Posredni nadzor	4
2.2. Neposredni nadzor	6
2.3. Nadzorne aktivnosti u saradnji sa drugim nacionalnim nadzornim tijelima	8
2.4. Smjernice o kriterijumima za isplatu dividende društvima za osiguranje	8
3. DRUGA KVANTITATIVNA STUDIJA UTICAJA ZAHTJEVA DIREKTIVE SOLVENTNOST II NA OSIGURAVAJUĆA DRUŠTVA (QIS 2)	9
4. IZVJEŠTAVANJE O TRŽIŠTU OSIGURANJA	11
5. NORMATIVNE AKTIVNOSTI	13
6. RJEŠAVANJE PO PRIGOVORIMA OSIGURANIKA I DRUGIH KORISNIKA OSIGURANJA	16
7. PREKRŠAJNI POSTUPCI	17
8. LICENCIRANJE	18
9. ORGANIZACIJA OBUKE I STRUČNOG ISPITA ZA AKTUARE I ZASTUPNIKE I POSREDNIKU U OSIGURANJU	19
9.1. Organizacija obuke i polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara	19
9.2. Organizacija polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju	20
10. SARADNJA NA UNUTRAŠNJEM I MEĐUNARODNOM PLANU	22
10.1. Saradnja na unutrašnjem planu	22
10.2. Saradnja na međunarodnom planu	23
11. UPRAVLJANJE LJUDSKIM RESURSIMA I INFRASTRUKTURNA UNAPREĐENJA	25
12. USKLAĐIVANJE SA MEĐUNARODNIM STANDARDIMA FINANSIJSKOG IZVJEŠTAVANJA	26
13. AKTIVNOSTI NA RAZVOJU FINANSIJSKE EDUKACIJE	27
14. ZAKLJUČNE NAPOMENE	31

1. UVOD

Agencija za nadzor osiguranja je tokom 2023. godine sprovela značajan broj aktivnosti koje su za cilj imale obezbjeđenje stabilnosti i razvoja djelatnosti osiguranja zasnovanog na zdravoj konkurenciji i jednakim uslovima poslovanja, vodeći pri tom računa o zaštiti interesa osiguranika i drugih korisnika osiguranja.

Tokom izvještajnog perioda, Savjet Agencije je održao **22 sjednice**, od čega 3 sjednice elektronskim putem (u skladu sa Poslovníkom o radu), kao i iz razloga hitnosti za usvajanje određenih materijala.

Aktivnosti Agencije u 2023. godini bile su definisane Operativnim planom rada, ali su u određenoj mjeri bile prilagođavane tekućim okolnostima. Aktivnosti Agencije su u izvještajnom periodu naročito bile usmjerene ka:

- **Proaktivnoj komunikaciji sa sektorom osiguranja**, u cilju razmjene stručnih mišljenja, pravovremenog uočavanja trendova i donošenja usaglašenih mjera i akata radi obezbjeđivanja stabilnosti tržišta i razvoja djelatnosti osiguranja;
- **Ispunjavanju definisanog plana nadzora nad poslovanjem subjekata nadzora**, kroz planirane, ali i vanredne neposredne kontrole subjekata nadzora;
- **Pripremi predloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju i predloga novog Zakona o osiguranju u potpunosti usaglašenog s pravnom tekovinom EU**;
- **Izradi novih i izmjenama i dopunama postojećih podzakonskih akata** na osnovu Zakona o osiguranju i u skladu sa strateškom orijentacijom Agencije ka postepenom usklađivanju crnogorske regulative osiguranja sa zahtjevima EU regulative u oblasti osiguranja;
- **Optimizaciji unutrašnje organizacije i sistematizacije radnih mjesta**;
- **Ažurnom i proaktivnom postupanju po prigovorima osiguranika i trećih oštećenih lica** na rad društava za osiguranje i drugih subjekata nadzora;
- **Završetku druge kvantitativne studije uticaja (QIS 2) Direktive Solventnost II** na poslovanje crnogorskih osiguravača;
- **Definisanju strukture i organizacije pripremnih aktivnosti sa tržišnim učesnicima za početak primjene međunarodnog standarda finansijskog izvještavanja MSFI 17 – Ugovori o osiguranju** od 1. januara 2026. godine;
- **Finansijskoj edukaciji** o djelatnosti osiguranja;

- **Organizaciji obuke i polaganju stručnog ispita za obavljanje poslova ovlaštenog aktuara**, na osnovu Pravilnika o uslovima za polaganje, načinu polaganja i programu stručnog ispita za obavljanje poslova ovlaštenog aktuara;
- **Organizaciji značajno većeg broja stručnih ispita za zastupnike i posrednike u osiguranju** u saradnji sa Ekonomskim fakultetom Univerziteta Crne Gore.

Ovaj Izvještaj utvrđen je na 405. sjednici Savjeta Agencije, održanoj 22. aprila 2024. godine.

2. NADZORNE AKTIVNOSTI

U skladu sa povjerenim nadležnostima, Agencija je tokom 2023. godine sprovedila kontinuirani nadzor nad obavljanjem djelatnosti osiguranja, sa ciljem zaštite interesa osiguranika i drugih korisnika osiguranja, te obezbjeđenja stabilnosti i razvoja djelatnosti osiguranja zasnovanog na zdravoj konkurenciji i jednakim uslovima poslovanja. Nadzorne aktivnosti su obuhvatile posredni i neposredni nadzor nad poslovanjem subjekata na crnogorskom tržištu osiguranja.

2.1. Posredni nadzor

Posredni nadzor nad poslovanjem subjekata na tržištu osiguranja Agencija vrši obradom, praćenjem i analizom finansijskih i drugih izvještaja, poslovne dokumentacije i ostalih podataka i evidencija koje ti subjekti dostavljaju Agenciji u skladu sa zakonom odnosno drugim propisima ili na zahtjev Agencije.

U okviru aktivnosti posrednog nadzora, Agencija je u 2023. godini redovno, na kvartalnom i godišnjem nivou, analizirala ključne pokazatelje poslovanja subjekata nadzora kroz postupke redovne posredne kontrole.

Agencija je u izvještajnom periodu izvršila **5 (pet) redovnih posrednih kontrola** poslovanja društava za osiguranje i Udruženja - Nacionalni biro osiguravača (u daljem tekstu: Nacionalni biro), od čega 4 (četiri) redovne kvartalne posredne kontrole i 1 (jednu) redovnu godišnju posrednu kontrolu. Redovne posredne kontrole su sprovedene na osnovu izvještaja i podataka koje su osiguravači i Nacionalni biro dostavili Agenciji tokom 2023. godine, na kvartalnom i godišnjem nivou.

Redovne kvartalne posredne kontrole koje je Agencija sprovedla u 2023. godini su obuhvatile kontrolu poslovanja društava za osiguranje i Nacionalnog biroa u četvrtom kvartalu 2022. godine, te prvom, drugom i trećem kvartalu 2023. godine, o čemu su sačinjeni zapisnici. Redovnim kvartalnim posrednim kontrolama su obuhvaćeni ključni pokazatelji poslovanja društava za osiguranje, naročito u dijelu: vlasničke i upravljačke strukture, solventnosti i kapitalne adekvatnosti, likvidnosti, tehničkih rezervi, deponovanja

i ulaganja bruto tehničkih rezervi, produkcije, reosiguranja i finansijske ravnoteže, rezultata poslovanja, ažurnosti u rješavanju i isplati šteta, izvještaja interne revizije i aktuarskih procjena. Redovnim kvartalnim posrednim kontrolama su, takođe, obuhvaćeni i ključni pokazatelji poslovanja Nacionalnog biroa, naročito u dijelu poslovanja Garantnog fonda i ažurnosti u rješavanju odštetnih zahtjeva.

Agencija je u izvještajnom periodu sprovela i redovnu godišnju posrednu kontrolu poslovanja društava za osiguranje i Nacionalnog biroa u 2022. godini o čemu je sačinjen zapisnik. Godišnjom posrednom kontrolom obuhvaćeni su ključni pokazatelji poslovanja društava za osiguranje, naročito u dijelu: vlasničke i upravljačke strukture, solventnosti i kapitalne adekvatnosti, likvidnosti, tehničkih rezervi, deponovanja i ulaganja bruto tehničkih rezervi, produkcije, adekvatnosti trošenja premije i operativne profitabilnosti, reosiguranja i finansijske ravnoteže, rezultata poslovanja, ažurnosti u rješavanju i isplati šteta, rizika u poslovanju društava za osiguranje, sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, izvještaja interne revizije i aktuarskih procjena. Predmet redovne godišnje posredne kontrole je, takođe, bilo i poslovanje Nacionalnog biroa u 2022. godini, u dijelu rezultata njegovog poslovanja, rezultata poslovanja Garantnog fonda i ažurnosti u rješavanju odštetnih zahtjeva.

U postupku redovne godišnje posredne kontrole poslovanja osiguravača i Nacionalnog biroa u 2022. godini, kod jednog društva za životno osiguranje utvrđeno je da interni revizor nije izvršio reviziju za 2022. godinu u skladu sa Smjernicama o analizi rizika pranja novca i finansiranja terorizma u osiguranju, a na način i u roku propisanim predmetnim Smjernicama, odnosno Pravilnikom o sadržaju izvještaja i drugih obavještenja i podataka koji se dostavljaju Agenciji za nadzor osiguranja i o načinu i rokovima njihovog dostavljanja. Stoga je Agencija donijela rješenje o izricanju mjere nadzora, po kojem je ovo društvo postupilo u propisanom roku.

Nakon što je u 2022. godini konstatovan značajan pad tržišne vrijednosti državnih obveznica Crne Gore, 2023. godinu je obilježio njihov cjenovni opravak odnosno rast tržišne vrijednosti istih. Polazeći od činjenice da je riječ o najdominantnijem obliku imovine u koji su crnogorski osiguravači uložili sredstva tehničkih rezervi, Agencija je, i u 2023. godini, u posrednom nadzoru sa posebnom pažnjom pratila i analizirala uticaj promjene cijene ovih obveznica na poslovanje osiguravača i na obezbjeđenje zakonskih uslova za pokriće tehničkih rezervi.

U izvještajnom periodu Agencija je organizovala redovne sastanke sa društvima za osiguranje i Nacionalnim biroom, na kojima su se razmatrali pokazatelji i trendovi na crnogorskom tržištu osiguranja i druge teme od značaja za aktuelni trenutak tržišta osiguranja, kao što su pripreme aktivnosti sektora osiguranja za primjenu zahtjevnog međunarodnog standarda finansijskog izvještavanja MSFI 17 počev od 01. januara 2026. godine, rezultati istraživanja Agencije na temu stanja sajber bezbjednosti u društvima za osiguranje i dr.

Sprovedena je prva faza aktivnosti automatizacije obrazaca redovnih posrednih kontrola, kako je prethodno i planirano. U ovoj fazi su osmišljeni i izrađeni novi obrasci posrednih

kontrola i sprovedeno je „mapiranje“, odnosno povezivanje svih pokazatelja posrednih kontrola iz novih obrazaca sa obrascima izvještavanja društava za osiguranje, nakon čega su pružaocu usluga, kompaniji Compliance Risk Technology LLC, dostavljeni obrasci na dalje postupanje, odnosno na tehničku implementaciju. Testiranje novih obrazaca i početak upotrebe obrazaca je planiran za 2024 godinu.

U izvještajnom periodu je uzeto učešće u procjeni nivoa usklađenosti sa dijelom međunarodnih standarda osiguranja (eng. Insurance Core Principles). U tom cilju je popunjen obiman upitnik sa 65 složenih pitanja o primjeni Standarda 16 – Upravljanje rizicima za potrebe solventnosti. Popunjeni Upitnik je dostavljen Međunarodnom udruženju supervizora osiguranja (eng. IAIS) na osnovu kojeg će ta institucija dostaviti Agenciji izvještaj o usklađenosti sa ovim međunarodnim standardom.

2.2. Neposredni nadzor

Neposredni nadzor nad poslovanjem subjekata na tržištu osiguranja Agencija vrši putem neposrednih kontrola, u prostorijama subjekata nadzora, uvidom u poslovne knjige i akte, dokumentaciju i podatke koji se odnose na poslovanje i informacioni sistem, kao i na osnovu komunikacije sa zaposlenima, organima subjekata nadzora i drugim licima koja su odgovorna za područja poslovanja koja su predmet kontrole.

Neposredni nadzor Agencije je, u izvještajnom periodu, obuhvatio ukupno **11 (jedanaest) postupaka neposrednih kontrola**, od čega:

- **5 (pet) postupaka planiranih ciljnih neposrednih kontrola poslovanja subjekata nadzora** čije je sprovođenje započeto i završeno u 2023. godini;

U skladu sa Operativnim planom rada Agencije za 2023. godinu, sprovedene su 2 (dvije) planirane ciljne neposredne kontrole društava za osiguranje, 2 (dvije) planirane ciljne neposredne kontrole društava za posredovanje u osiguranju i 1 (jedna) planirana ciljna neposredna kontrola agencije za pružanje drugih usluga u osiguranju. Predmeti ovih neposrednih kontrola obuhvatili su: proces preuzimanja rizika, obračun i adekvatnost tehničkih rezervi, ulaganje sredstava društva, funkcionisanje interne revizije, bezbjednosne mjere i implementaciju poslovnih procesa u IT sistemu, nadzor nad prenijetim poslovima u dijelu rješavanja šteta, reosiguranje, uskađenost obavljanja poslova posredovanja u osiguranju sa Zakonom o osiguranju i uskađenost poslovanja agencije za pružanje drugih usluga u osiguranju sa Zakonom o osiguranju. U izvještajnom periodu su sačinjeni i predmetnim subjektima nadzora dostavljeni zapisnici o izvršenim neposrednim kontrolama, koji sadrže nalaze kontrola i zaključke o utvrđenim nezakonitostima i/ili nepravilnostima u poslovanju. Onim subjektima kod kojih su utvrđene nezakonitosti i/ili nepravilnosti u poslovanju, Agencija je u 2023. godini izrekla mjere nadzora.

- **1 (jedan) postupak vanredne ciljne neposredne kontrole poslovanja društva za osiguranje** čije je sprovođenje započeto u 2022. godini, a završeno u 2023. godini;

Agencija je, u drugom kvartalu 2023. godine, završila postupak vanredne ciljne neposredne kontrole jednog društva za neživotno osiguranje, koji je započela krajem decembra 2022. godine. Predmet neposredne kontrole su bili poslovni odnosi društva sa poslovnim saradnicima. U izvještajnom periodu je sačinjen i ovom društvu dostavljen zapisnik o neposrednoj kontroli, i istom su izrečene mjere nadzora.

- **5 (pet) postupaka vanrednih ciljnih neposrednih kontrola poslovanja društava za osiguranje** čije je sprovođenje započeto u 2023. godini, a završeno u prvom kvartalu 2024. godine;

Agencija je, u izvještajnom periodu, započela vanredne ciljne neposredne kontrole 3 (tri) društva za neživotno osiguranje i 2 (dva) društva za životno osiguranje, koje nijesu planirane Operativnim planom rada Agencije za 2023. godinu, a čiji predmet su bili poslovni odnosi društava sa poslovnim saradnicima. U 2023. godini su za tri društva za neživotno osiguranje sačinjeni zapisnici o izvršenim neposrednim kontrolama, a početkom 2024. godine i zapisnici o neposrednim kontrolama za dva životna osiguravača. Agencija je predmetnim društvima, u prvom kvartalu 2024. godine, izrekla mjere nadzora.

Nezakonitosti i nepravilnosti u poslovanju subjekata nadzora, koje je Agencija utvrdila u postupcima neposrednih kontrola, su se, u najvećoj mjeri, odnosile na:

- obavljanje poslova zastupanja u osiguranju u ime i za račun osiguravača od strane lica koja nemaju dozvolu/ovlašćenje Agencije za obavljanje tih poslova;
- nepostupanje u skladu sa odredbom Zakona o osiguranju kojom je propisana obaveza osiguravača da jednom godišnje pisano obavijesti ugovarača osiguranja o stanju učešća u dobiti;
- neadekvatno upravljanje IT rizicima iz ugla najbolje prakse i standarda u ovoj oblasti;
- neadekvatne interne kontrole tačnosti i vjerodostojnosti podataka za obračun tehničkih rezervi;
- nepravilnosti u računovodstvenoj evidenciji prihoda;
- nekonzistentnost, nepotpunost i netačnost u izvještavanju Agencije;
- neizvršavanje posebnih obaveza društva za posredovanje u osiguranju u dijelu sačinjavanja pisane analize rizika radi davanja odgovarajućih preporuka za zaključivanje ugovora o osiguranju kojim će ugovornik osiguranja osvariti svoje potrebe i zahtjeve i pisanog obrazloženog predloga u pogledu izbora određenog proizvoda društva za osiguranje;
- neposjedovanje internog akta kojim je uređen način vođenja i sadržina evidencija ponuda, odnosno polisa osiguranja zaključenih uz učešće društva za posredovanje u osiguranju.

U sklopu aktivnosti neposrednog nadzora, Agencija je u 2023. godini donijela ukupno **13 (trinaest) mjera nadzora, i to 8 (osam) rješenja o izricanju mjere nadzora i 5 (pet) mjera upozorenja**, od čega je:

- društvima za osiguranje izrečeno ukupno 7 (sedam) mjera nadzora, i to 4 (četiri) rješenja o izricanju mjere nadzora i 3 (tri) mjere upozorenja, i

- društvima za posredovanje u osiguranju izrečeno ukupno 6 (šest) mjera nadzora, i to 4 (četiri) rješenja o izricanju mjere nadzora i 2 (dvije) mjere upozorenja.

U izvještajnom periodu, Agencija je kontinuirano pratila postupanje subjekata nadzora po donešenim mjerama nadzora. Subjekti nadzora su postupili po dospjelim nalogima iz izrečenih mjera nadzora.

2.3. Nadzorne aktivnosti u saradnji sa drugim nacionalnim nadzornim tijelima

Tokom 2023. godine predstavnici Agencije su učestvovali na šest sastanaka kolegijuma nadzornih tijela grupa osiguravača. U organizaciji austrijskog supervizora osiguranja FMA održani su sastanci kolegijuma nadzornih tijela Grawe grupe, VIG grupe i Uniqa grupe, dok je u organizaciji slovenačkog supervizora osiguranja AZN, organizovan sastanak kolegijuma nadzornih tijela Triglav grupe. Predmetni sastanci organizuju se najmanje jednom godišnje i predstavljaju redovne sastanke kojima prisustvuju i predstavnici krovnog supervizora EU tržišta (EIOPA), a na kojima Agencija sa drugim nacionalnim supervizorima razmjenjuje relevantne informacije i podatke o društvima za osiguranje koja pripadaju grupi osiguravača. Predmetni sastanci su, takođe, prilika da se od strane uprava osiguravajućih grupa dobiju detaljnije informacije o rezultatima i ključnim pokazateljima grupacije, te da se razgovara o temama od značaja za poslovanje te grupacije na lokalnim tržištima.

2.4. Smjernice o kriterijumima za isplatu dividende društvima za osiguranje

Društva za osiguranje su do kraja septembra 2023. godine bila dužna da Agenciju prethodno obavijeste o namjeri da isplate dividendu te da Agenciji dostave informacije i podatke tražene Smjernicama o kriterijumima za isplatu dividende društava za osiguranje, najmanje 30 dana prije donošenja odluke o isplati dividende.

Agencija je, u 2021. godini, donijela predmetne Smjernice, kojima je preventivno pozvala crnogorske osiguravače da se do daljnjeg suzdrže od isplate dividende svojim akcionarima, sve dok postoji neizvjesnost u pogledu trajanja i razvoja pandemije Covid-19 i njenih sveukupnih efekata na makroekonomska kretanja i pozvala društva na krajnji oprez u pogledu raspodjele dobiti, kako bi se očuvao njihov finansijski položaj, te da dobit iz poslovanja prioritarno usmjeravaju ka očuvanju i jačanju sopstvenog kapitala i rezervi. U slučaju postojanja namjere osiguravajućih društava da, i pored prethodno opisanih okolnosti, isplate dividendu akcionarima, ista su bila dužna obezbijediti i dokazati Agenciji ispunjenost najmanje sljedećih kriterijuma:

- 1) da su u prethodne tri godine ostvarila pozitivan neto rezultat;
- 2) da isplata dividendi akcionarima neće izazvati smanjenje pokazatelja solventnosti ispod 200%;
- 3) da isplata dividendi ne dovede u pitanje pokriće tehničkih rezervi;
- 4) da sačine trogodišnji poslovni plan koji sadrži:
 - a) podatke o:

- planiranim isplatama dividendi;
 - planiranim neto rezultatima;
 - procijenjenim iznosima kapitala;
 - procijenjenim iznosima garantnog kapitala;
 - projektovanim pokazateljima solventnosti iz tačke 2;
 - planiranim % pokrivenosti tehničkih rezervi adekvatnim oblicima imovine;
- b) bilans stanja i uspjeha za naredne tri godine (projekcija osnovnih bilansnih pozicija) i
- c) kratko obrazloženje ključnih pretpostavki na osnovu kojih je izvršena projekcija poslovanja društva za naredne tri godine, a koje su od materijalnog značaja za održavanje solventnosti društva za osiguranje u posmatranom periodu.

U 2023. godini su tri od devet društava za osiguranje isplatila dividende svojim akcionarima, prethodno obavijestivši Agenciju o namjeri isplate dividende i dostavivši dokaze o ispunjenosti kriterijuma definisanih Smjernicama.

Krajem septembra 2023. godine, imajući u vidu da je u maju 2023. godine Svjetska zdravstvena organizacija proglasila kraj Covid-19 kao vanrednog stanja, Agencija je predmetne Smjernice stavila van snage, ocijenivši da je u prethodnom periodu očuvano finansijsko stanje i stabilnost crnogorskih osiguravača, odnosno da su zaštićeni interesi osiguranika i korisnika osiguranja u uslovima pandemije Covid-19, pri čemu tržište osiguranja nastavlja sa premijskim rastom.

3. DRUGA KVANTITATIVNA STUDIJA UTICAJA ZAHTJEVA DIREKTIVE SOLVENTNOST II NA OSIGURAVAJUĆA DRUŠTVA (QIS 2)

Agencija je, u 2023. godini, pripremila **Izveštaj o sprovedenoj drugoj studiji kvantitativnih uticaja regulative Solventnost II na poslovanje društava za osiguranje u Crnoj Gori (QIS 2)**, te na taj način finalizirala aktivnosti započete u 2022. godini u saradnji sa svim društvima za osiguranje koja posluju u Crnoj Gori. Naime, imajući u vidu kompleksnost regulatornog okvira Solventnost II koji uvodi nove zahtjeve solventnosti, metodološki značajno različite od onih u postojećem regulatornom okviru Solventnosti I, Agencija je procijenila da je, prije implementacije novog regulatornog okvira, potrebno adekvatno pripremiti crnogorsko tržište osiguranja na ovu promjenu kako bi se, u periodu do pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji, crnogorski sektor osiguranja sveobuhvatno i u potpunosti prilagodio kvantitativnim i kvalitativnim zahtjevima Solventnosti II. Stoga je Agencija, nakon prve, sprovela i drugu kvantitativnu studiju uticaja, po ugledu na studije sprovedene u zemljama Evropske unije, sa ciljem testiranja uticaja kvantitativnih zahtjeva prvog stuba Solventnosti II na adekvatnost kapitala, tehničke rezerve, vrednovanje imovine i obaveza društava za osiguranje, prema podacima društava za osiguranje sa stanjem na dan 31. decembar 2021. godine, kao i

ocjene nivoa spremnosti i kapaciteta društava za osiguranje za implementaciju kvantitativnih zahtjeva Direktive Solventnost II. Za potrebu predmetne studije državne obveznice Crne Gore su tretirane kao obveznice države članice Evropske unije, odnosno kao da su rejtinga AAA.

U sprovođenju QIS 2 studije učestvovalo je svih devet društava za osiguranje, koliko ih posluje na tržištu Crne Gore, što ukazuje na svjesnost osiguravača o važnosti adekvatne pripreme za uvođenje Solventnosti II. Osiguravači su delegirali svoje predstavnike u radne timove, koji su se sastojali od predstavnika Agencije i društava za osiguranje, a koji su bili zaduženi za sljedeće kvantitativne zahtjeve iz direktive Solventnost II:

- vrednovanje imovine i obaveza (izuzev vrednovanja tehničkih rezervi) i sopstvena sredstva;
- vrednovanje tehničkih rezervi i
- obračun zahtijevanog solventnog kapitala (SCR) i minimalnog zahtijevanog kapitala (MCR).

Društva za osiguranje su se, prilikom vrednovanja imovine i obaveza, tehničkih rezervi, sopstvenih sredstava kao i obračuna kapitalnih zahtjeva, u značajnoj mjeri oslanjala na stručne kapacitete i iskustvo grupacija kojima pripadaju, pa je preporuka Agencije da se, u narednom periodu, radi na daljem stručnom usavršavanju zaposlenih u osiguravajućim društvima te unaprjeđenju internih procesa, postupaka i infrastrukture.

Glavni uticaj na nivou tržišta osiguranja, u dijelu vrednovanja imovine i obaveza u skladu sa zahtjevima Solventnosti II u odnosu na trenutno vrednovanje, ogleda se u padu vrijednosti ukupne imovine za 3,33%, padu ukupnih obaveza za 7,67%, što je rezultiralo porastom viška imovine iznad obaveza za 6,94%.

Bruto tehničke rezerve na nivou svih učesnika QIS 2 studije, obračunate prema SII su manje za 8,25% u odnosu na SI obračun. Za obaveze neživotnih osiguranja bruto tehničke rezerve su manje za 26,57%, dok su bruto tehničke rezerve za obaveze životnih osiguranja veće za 10,23%.

Učesnici QIS 2 studije su zahtijevani solventni kapital (SCR) obračunali primjenom standardne formule. U strukturi zahtijevanog solventnog kapitala, osnovni zahtijevani solventni kapital čini 98,01%, dok je udio operativnog rizika 5,42%. Prilagođavanjem za sposobnost tehničkih rezervi i odloženih poreza da pokriju gubitke, zahtijevani solventni kapital je umanjen za 3,43%.

Posmatrajući strukturu osnovnog zahtijevanog solventnog kapitala za cjelokupno tržište, od rizika najznačajniji kapitalni zahtjev odnosi se na rizik druge ugovorne strane (40,17%), nakon kojeg slijede: rizik neživotnih osiguranja (39,04%), tržišni rizik (21,03%), rizik životnih osiguranja (19,4%) i rizik zdravstvenih osiguranja (8,38%). Efekat diverzifikacije na visinu osnovnog zahtijevanog solventnog kapitala je 28,02%.

Prema dobijenim rezultatima sprovedene QIS 2 studije na tržištu osiguranja u Crnoj Gori je evidentan pad pokazatelja solventnosti, odnosno solventnost je prema SII obračunu

smanjena sa 235,1% (koliko je iznosila prema SI obračunu) na 137,23%. Pad pokrivenosti zahtijevanog solventnog kapitala je evidentiran kako kod neživotnih osiguravača (sa 217% na 125,92%), tako i kod životnih osiguravača (sa 260,8% na 174,78%), što je bilo očekivano. No i pored toga, ovi rezultati predstavljaju poboljšanje u odnosu na rezultate prve kvantitativne studije uticaja (QIS 1), koja je rađena na osnovu podataka društava za osiguranje sa stanjem na 31. 12. 2018. godine, što govori da crnogorski osiguravači jačaju svoj kapital u odnosu na preuzete rizike iz poslovanja.

Posmatrano na tržišnom nivou, pokrivenost MCR kao odnos osnovnih prihvatljivih sopstvenih sredstava i iznosa minimalnog zahtijevanog kapitala, iznosi 228,83%. Kod životnih osiguravača predmetni pokazatelj iznosi 152,82%, a kod neživotnih osiguravača 287,85%.

Imajući u vidu potrebu da se, prije pune implementacije novog regulatornog okvira Solventnost II u Crnoj Gori, osiguravajuća društva adekvatno pripreme i prilagode kvantitativnim i kvalitativnim zahtjevima Solventnosti II, Agencija planira da sljedeću - treću studiju kvantitativnih uticaja sprovede u 2025. godini, na osnovu podataka društava za osiguranje sa stanjem na dan 31. 12. 2024. godine.

4. IZVJEŠTAVANJE O TRŽIŠTU OSIGURANJA

Agencija je u 2023. godini obavljala aktivnosti koje obuhvataju prikupljanje, obradu, analizu i objavljivanje relevantnih podataka i izvještaja koji uključuju relevantne informacije odnosno podatke o poslovanju društava za osiguranje i drugih subjekata nadzora, u cilju pravovremenog, adekvatnog i kvalitetnog nadzora nad djelatnošću osiguranja kao i u cilju blagovremenog i adekvatnog informisanja javnosti i korisnika usluga osiguranja.

U okviru svojih nadležnosti, Agencija je putem svoje zvanične internet prezentacije (www.ano.me) redovno informisala javnost o aktivnostima Agencije, o aktuelnim informacijama sa tržišta osiguranja, o izmjenama važeće i donošenju nove regulative, kao i o podacima o učesnicima na tržištu osiguranja u Crnoj Gori. Na osnovu analiza, finansijskih, statističkih i drugih nadzornih izvještaja društava za osiguranje i drugih subjekata nadzora, Agencija je u toku 2023. sprovodila aktivnosti na pripremi redovnih analiza tržišta i izvještaja o pokazateljima poslovanja, stanja i trendova na tržištu osiguranja na mjesečnom, kvartalnom i godišnjem nivou i sprovodila mjere u cilju poštovanja primjenjive regulative u ovom domenu.

Agencija je u toku 2023. godine u domenu praćenja, analize tržišta i izvještavanja, realizovala, između ostalog, i sljedeće aktivnosti:

- u domenu izvještavanja na internet stranici Agencije objavljeni sljedeći izvještaji:
 - **12 mjesečnih izvještaja** sa preliminarnim podacima o broju osiguranja, visini bruto fakturisane premije po vrstama osiguranja i po društvima za

osiguranje, broju šteta za rješavanje, broju i iznosu riješenih šteta po vrstama osiguranja;

- **4 kvartalna izvještaja** sa preliminarnim podacima o visini bruto fakturisane premije, zarađenoj bruto premiji, ukupnoj aktivni, finansijskim rezultatima poslovanja prije oporezivanja po društvima za osiguranje, te agregatni bilansi stanja društava za osiguranje i podaci o visini bruto fakturisane premije, visini zarađene bruto premije i broju i visini riješenih šteta po vrstama osiguranja.
- izrađen je Izvještaj o stanju na tržištu osiguranja Crne Gore za 2022. godinu, koji je obuhvatio analizu najznačajnijih trendova, pokazatelja stanja na tržištu osiguranja, pokazatelja poslovanja društava za osiguranje i Nacionalnog biroa osiguravača;
 - pripremljene su kvartalne analize tržišta osiguranja, sa relevantnim informacijama i pokazateljima poslovanja društava za osiguranje kao i pokazateljima stanja i trendova na tržištu osiguranja;
 - prikupljeni su i objavljeni godišnji finansijski iskazi sa mišljenjem revizora društava za osiguranje u skladu sa Zakonom o reviziji, kao i kvartalni finansijski iskazi u skladu sa Zakonom o računovodstvu;
 - pripremljena su tri kvartalna izvještaja o tržištu osiguranja za potrebe radnih tijela za Privrednu komoru Crne Gore;
 - pripremljeni su podaci o tržištu osiguranja u skladu sa Zakonom o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike za potrebe MONSTAT-a za četiri kvartala;
 - prikupljeni su i analizirani statistički i finansijski podaci koje društva za posredovanje, odnosno za zastupanje u osiguranju, ovlašćeni zastupnici-preduzetnici i banke koje obavljaju poslove zastupanja u osiguranju, u okviru redovnog izvještavanja dostavljaju za potrebe nadzora na godišnjem nivou.

Pored navedenog, sprovedene su aktivnosti u domenu ciljnih istraživanja i analiza, u određenim segmentima poslovanja subjekata nadzora i tržišta osiguranja, u okviru posrednog nadzora Agencije.

Agencija je u prethodnom periodu značajno unaprijedila poslovne procese u oblasti izvještavanja tržišta osiguranja, prije svega u pogledu kvaliteta i sadržaja nadzornih podataka koji su uspostavljeni novim podzakonskim okvirom u ovom domenu, kao i u pogledu efikasnosti i pouzdanosti procesa prikupljanja, obrade, verifikacije i analize nadzornih podataka, implementacijom pune digitalizacije u domenu nadzornog izvještavanja Agencije u okviru portala (<https://portal.ano.me>). Fokus razvojnih aktivnosti u 2023. godini, u ovom domenu je bio na daljoj automatizaciji procesa obrade podataka i generisanja nadzornih izvještaja, sa ciljem značajnog smanjenja operativnih rizika u pratećim poslovnim procesima i postizanja veće efikasnosti i kvaliteta u upravljanju ograničenim resursima. Proces automatizacije se zasniva na funkcionalnostima koje pruža informacioni sistem Agencije i sprovodi se kreiranjem novih analitičkih obrazaca i pratećom nadogradnjom analitičkih alata softverskog rješenja kroz proces automatizacije obrade podataka iz izvještajnih obrazaca i kreiranja predefinisanih izvještaja za dio podataka iz domena redovnog nadzornog izvještavanja.

Agencija je u 2023. godini izvršavala sve obaveze koje proističu iz članstva u Savjetu za finansijsku stabilnost, a koje se između ostalog odnose na prikupljanje, analizu i pripremu kvartalnih izvještaja o statističkim podacima (struktura bruto fakturisane premije, broj osiguranja po vrstama osiguranja, broj i iznos riješenih šteta po vrstama osiguranja, podaci o strukturi kapitala i rezervi cjelokupnog tržišta osiguranja, strukturi i visini tehničkih rezervi i njihovom deponovanju i ulaganju, obračunu kapitala i garantnog kapitala i procjene adekvatnosti kapitala, solventnosti, likvidnosti, kao i agregatni bilans stanja i bilans uspjeha) i prikupljanje statističkih podataka, za potrebe analize i pripreme mjesečnih izvještaja o strukturi bruto fakturisane premije po vrstama osiguranja, broju osiguranja i broju i iznosu riješenih šteta po vrstama osiguranja. Predstavnici Agencije su imali aktivnu ulogu u radu privremenih stručnih tijela Savjeta za finansijsku stabilnost zaduženih za određena pitanja iz nadležnosti Savjeta.

5. **NORMATIVNE AKTIVNOSTI**

U toku 2023. godine Agencija za nadzor osiguranja je najveći dio normativnih aktivnosti usmjerila na pripremi predloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju. Osnovni razlog za izradu predmetnih izmjena i dopuna Zakona o osiguranju je prepoznata potreba iz nadzorne prakse koja je ukazala na neophodnost unaprijeđenja regulatornih propisa kako bi se obezbijedio širi prostor za distribuciju osiguranja uvođenjem novih oblika zastupanja i posredovanja u osiguranju, dodatno zaštitio interes i unaprijedila informisanost osiguranika, uspostavila pravila za investiranje osiguravajućih društava zasnovana na načelima i primjerenom upravljanju rizicima, te unaprijedio kvalitet, efikasnost i transparentnost nadzora osiguranja. Iskustvo u primjeni dosadašnjih propisa ukazalo je i na potrebu za izmjenom određenih zakonskih normi, dok su neke norme usklađene sa drugom domaćom regulativom (Zakon o privrednim društvima i Zakon o likvidaciji i stečaju društava za osiguranje). Takođe, predmet izmjena i dopuna Zakona o osiguranju je i procentualni iznos godišnje naknade koju Agenciji za nadzor osiguranja na godišnjem nivou plaćaju osiguravajuća društva. Skupština Crne Gore je pomenuti predlog Zakona usvojila dana 4. aprila 2024. godine i isti je objavljen u "Sl. listu Crne Gore", br. 034/24 od 12. aprila 2024. godine.

U toku 2023. godine, Agencija za nadzor osiguranja je radila i na pripremi Predloga novog Zakona o osiguranju kojim se u pravni sistem Crne Gore prenose Direktiva 2009/138/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) i Direktiva 2016/97 Evropskog parlamenta i Savjeta o distribuciji osiguranja (IDD), čije stupanje na snagu je predviđeno danom ulaska Crne Gore u Evropsku uniju. Nakon održane TAIEK ekspertske misije u julu 2023. godine, za procjenu usklađenosti predloga novog Zakona o osiguranju sa regulativom Evropske unije, Agencija je u oktobru 2023. godine dobila komentare na predlog Zakona o osiguranju, te su stručne službe Agencije bile angažovane na usaglašavanju teksta zakona sa pristiglim komentarima, pri čemu se ovaj rad nastavio i u 2024. godini.

Tokom izvještajnog perioda, Agencija za nadzor osiguranja je kontinuirano radila i na revidiranju i unapređivanju podzakonskih akata. S tim u vezi, u toku 2023. godine, Agencija za nadzor osiguranja je **donijela sljedećih 6 (šest) pravilnika**:

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o uslovima za polaganje, načinu polaganja i programu stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara;
- Pravilnik o postupanju po prigovorima osiguranika i drugih lica;
- Pravilnik o izmjeni pravilnika o deponovanju i ulaganju sredstava tehničkih rezervi društva za osiguranje;
- Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o sadržini i načinu polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranje;
- Pravilnik o sistemu upravljanja u društvima za osiguranja;
- Pravilnik o bližem sadržaju i načinu pružanja informacija koje pruža društvo za osiguranje.

Pravilnikom o izmjenama i dopunama Pravilnika uslovima za polaganje, načinu polaganja i programu stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara, u bitnom je uveden i propisan postupak vanrednog priznavanja predmeta u okviru stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara. Takođe propisano je organizovanje vanredne obuke i polaganja dijela stručnog ispita za kandidate kojima nijesu priznata najviše 2 predmeta iz člana 2 stav 1 tač. 1 do 14 predmetnog Pravilnika. Agencija je predloženim odredbama propisala mogućnost da lica, koja su se u inostranstvu edukovala za ovlašćenog aktuara, a koja ispunjavaju uslove iz člana 9 Pravilnika i kojima se u postupku vanrednog priznavanja predmeta u okviru stručnog ispita prizna najmanje 12 od 14 predmeta iz člana 2 stav 1 tač. 1 do 14 Pravilnika, pohađaju vanrednu obuku i polažu preostale predmete potrebne za dobijanje uvjerenja o položenom stručnom ispitu, kao Zakonom o osiguranju propisanog obaveznog dokaza za sticanje ovlašćenja za obavljanje aktuarskih poslova.

Pravilnikom o postupanju po prigovorima osiguranika i drugih lica, stavljen je van snage Pravilnik o postupku odlučivanja po prigovorima osiguranika i drugih lica („Sl. list CG“ br. 66/20, 46/21), budući da je u dosadašnjoj praksi razmatranja prigovora, koje Agenciji za nadzor osiguranja podnose osiguranici i druga lica, u vezi sa radom društava za osiguranje i drugih subjekata nadzora, konstatovano je da je u tekstu Pravilnika o postupku odlučivanja po prigovorima osiguranika i drugih lica („Sl. list CG“ br. 66/20, 46/21) bilo potrebno izvršiti određene izmjene i dopune u cilju unaprjeđenja i veće efikasnosti samog postupka po prigovorima.

Pravilnik o izmjeni pravilnika o deponovanju i ulaganju sredstava tehničkih rezervi društva za osiguranje je donešen budući da je nakon perioda pada vrijednosti crnogorskih državnih obveznica uslijedilo poboljšanje i stabilizacija njihove tržišne vrijednosti, a u međuvremenu su izrađeni predlozi izmjena odredbi Zakona o osiguranju kojima se uvode principi razboritosti ulaganja društava za osiguranje shodno čemu će se predmetni pravilnik staviti van snage. Stavljanjem van snage predmetnog pravilnika se ukidaju sva kvantitativna ograničenja ulaganja definisana predmetnim pravilnikom, samim tim i ograničenja ulaganja iz člana 6 stav 1 tačka 10 i tačka 11 pravilnika. Predmetne odredbe zakona stupaju na snagu nakon godinu dana od dana stupanja na

snagu zakona, do kada će važiti i predmetni pravilnik. Imajući u vidu prethodno navedeno, stekli su se uslovi za produženje roka za korišćenje vrsta ulaganja iz člana 6 stav 1 tačka 10 i tačka 11, do 31. 12. 2024. godine, kako bi se predmetni oblici ulaganja mogli koristiti do stupanja na snagu predmetnih izmjena zakona.

Pravilnikom o izmjenama i dopunama pravilnika o sadržini i načinu polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju su obuhvaćene izmijene u sljedećem dijelu: sadržini i programu stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju, kriterijumu za polaganje predmeta u okviru stručnog ispita, kao i organizaciona pitanja u vezi sa sprovođenjem stručnog ispita. Predmetne izmjene i dopune Pravilnika o sadržini i načinu polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju su predložene u cilju unaprjeđenja postojeće sadržine, programa i načina polaganja stručnog ispita i njegovog prilagođavanja potrebama crnogorskog tržišta osiguranja, imajući u vidu dosadašnju praksu Agencije u vezi sa organizacijom i sprovođenjem stručnog ispita, rezultate polaganja stručnog ispita, kao i uporednu analizu sadržine, programa i načina polaganja stručnog ispita u državama regiona. Izmjene i dopune Pravilnika o sadržini i načinu polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju se u najvećoj mjeri odnose na: Izmjenu broja predmeta u okviru stručnog ispita na koji način bi stručni ispit obuhvatio provjeru znanja iz četiri predmeta, i to: Osnovi osiguranja, Obligaciono pravo, Posredovanje u osiguranju i Zastupanje u osiguranju; dopunu programa iz predmeta Osnovi osiguranja dodavanjem određenih propisa koji se odnose na privredna društva i propisa iz Zakona o porezu na premije osiguranja; izmjene i dopune programa za predmete u okviru stručnog ispita sa navođenjem konkretnih odredbi zakonskih akata koji predstavljaju literaturu za polaganje stručnog ispita; izmjenju kriterijuma za dobijanje ocjene „položio“ na predmetu u okviru stručnog ispita na dvije trećine ispravno odgovorenih pitanja; izmjenju perioda imenovanja i sastava Komisije za stručni ispit na određeno vrijeme.

Pravilnikom o sistemu upravljanja u društvima za osiguranja propisuje se bliži postupak i minimalni obuhvat sistema upravljanja u društvu za osiguranje i bliži način uspostavljanja i sprovođenja sistema upravljanja rizicima i način identifikacije, mjerenja, praćenja i upravljanja rizicima kojima je u poslovanju izloženo ili bi moglo biti izloženo društvo za osiguranje.

Pravilnik o bližem sadržaju i načinu pružanja informacija koje pruža društvo za osiguranje donešen je na osnovu važećih standarda u pogledu predugovornog informisanja, a koji su sadržani u Direktivi (EU) 2016/97 Evropskog parlamenta i Vijeća od 20. januara 2016. o distribuciji osiguranja, Uredbi (EU) br. 1286/2014 Evropskog Parlamenta i Vijeća od 26. novembra 2014. o dokumentima s ključnim informacijama za upakovane investicione proizvode za male ulagače i investicione osiguravajuće proizvode (PRIIP-ovi) i drugoj važećoj regulativi iz ove oblasti. Shodno navedenom, nacrtana verzija ovog pravilnika dostavljena je putem internet stranice www.ano.me zainteresovanoj javnosti, kako bi se povodom iste sprovela javna rasprava. Sva društva za osiguranje dala su komentare, koje je stručna služba razmotrila i uvažila dio komentara

vezan za prenošenje segmenata direktive IDD i prilagođavanje specifičnostima crnogorskog tržišta osiguranja, koje prilagođavanje svakako može važiti najduže do dana pristupanja Crne Gore EU, kada će se delegirane uredbe i druga regulativa EU neposredno primjenjivati i na domaće tržište osiguranja.

6. RJEŠAVANJE PO PRIGOVORIMA OSIGURANIKA I DRUGIH KORISNIKA OSIGURANJA

Imajući u vidu nadležnosti propisane članom 177 Zakona o osiguranju, Agencija za nadzor osiguranja, kao institucija nadležna za postupanje po prigovorima ugovarača osiguranja, osiguranika i drugih lica koja imaju određena prava po osnovu ugovora o osiguranju je **u toku 2023. godine primila ukupno 75 prigovora**, od kojih se 74 odnosilo na postupanje društava za osiguranje, a jedan na postupanje Nacionalnog biroa osiguravača.

U dijelu prigovora na rad društava za osiguranje, od ukupno 75 prigovora:

- 33 prigovora odnosilo se na naknadu štete po osnovu osiguranja od autoodgovornosti, i to u vezi sa obračunom i isplatom nespornog dijela štete, odnosno primjenom bonus malus sistema;
- 25 prigovora odnosilo se na naknadu štete po osnovu osiguranja od posljedica nesrećnog slučaja (nezgode);
- 3 prigovora odnosila su se na naknadu štete po osnovu osiguranja imovine;
- 3 prigovora odnosila su se na kasko osiguranje;
- 3 prigovora odnosila su se na putno osiguranje;
- 2 prigovora odnosilo se na naknadu štete, isplatu osigurane sume ili kapitalizacije po osnovu osiguranja života;
- 2 prigovora odnosila su se na dodatno zdravstveno osiguranje;
- jedan prigovor odnosio se putno zdravstveno osiguranje;
- jedan prigovor odnosio se na osiguranje za slučaj nemogućnosti vraćanja kredita;
- jedan prigovor odnosio se zdravstveno osiguranje, i
- jedan prigovor odnosio se na kombinovano osiguranje stambenih objekata i stvari domaćinstva

U pogledu rezultata postupaka po prigovorima, postupak je okončan za svih 75 prigovora.

Od ukupnog broja riješenih:

- **56 prigovora bilo je neosnovano** – podnosilac nije dostavio potrebnu dokumentaciju na kojoj bazira prigovor ili je društvo u postupku naknade štete ispoštovalo sve obaveze shodno primjenjivim zakonskim i podzakonskim propisima i uslovima osiguranja koji se primjenjuju na polisu;
- **15 prigovora je bilo osnovano**, pa je u postupku rješavanja prigovora, u dogovoru sa podnosiocem prigovora, društvo isplatilo dodatni iznos na ime naknade štete, odnosno sa podnosiocem je potpisano vansudsko poravnanje;

- **po tri prigovora postupak je obustavljen**, iz razloga što je podnositelj povukao prigovor ili odustao od daljeg postupka pred Agencijom ili je pokrenuo postupak pred Centrom za alternativno rješavanje sporova, odnosno nadležnim sudom.
- **po jednom prigovoru postupak je prekinut** iz razloga pokretanja postupka pred nadležnim tužilaštvom.

Predmet prigovora najčešće je bilo postupanje društava za osiguranje po zahtjevima za naknadu štete, u pogledu načina procjene štete, obračuna naknade štete, zahtijevane dokumentacije za dodatni iznos prvobitno opredijeljene naknade ili osnova za odbijanje odštetnog zahtjeva.

7. PREKRŠAJNI POSTUPCI

Nakon utvrđenih kršenja odredaba Zakona o osiguranju Agencija za nadzor osiguranja pokreće prekršajni postupak podnošenjem zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka nadležnom Sudu za prekršaje. Svrha izricanja i primjene prekršajnih sankcija je zaštita interesa osiguranika i drugih korisnika osiguranja, radi obezbjeđenja stabilnosti i razvoja djelatnosti zasnovanog na zdravoj konkurenciji i jednakim uslovima poslovanja, kao i da se utiče na obveznike zakona da ubuduće ne čine prekršaje.

Agencija je tokom 2023. godine, zbog kršenja Zakona o osiguranju, nadležnim sudovima za prekršaje podnijela ukupno **42 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka**. Od navedenog broja:

- 39 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka pokrenuti su zbog kršenja člana 196 stav 1 tačka 26 Zakona o osiguranja, a u vezi sa članom 196 stav 2 istog Zakona - obavljanje poslove zastupanja u osiguranju suprotno članu 65 stav 2 odnosno stav 4 Zakona o osiguranju;
- jedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka pokrenut je zbog kršenja člana 196 stav 1 tačka 3 Zakona o osiguranja, a u vezi sa članom 196 stav 2 istog Zakona - zaključivanje ugovora o posredovanju i zastupanju u osiguranju sa licem koje nije dobilo dozvolu za obavljanje tih poslova;
- jedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka pokrenut je zbog kršenja člana 196 stav 1 tačka 52 Zakona o osiguranja, a u vezi sa članom 196 stav 2 istog Zakona - u propisanom roku nisu otklonjene utvrđene nezakovitosti i nepravilnosti u radu i o tome nije dostavljen ili nije dostavljen blagovremeno izvještaj regulatornom organu, i
- jedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka pokrenut je zbog kršenja člana 195 stav 1 tačka 1 Zakona o osiguranja, a u vezi sa članom 195 stav 2 istog Zakona - u svom nazivu, odnosno nazivu svog proizvoda ili usluge koristi riječ "osiguranje" ili riječi izvedene od te riječi, a za to nije ovlašćeno ovim ili drugim zakonom.

U izvještajnom periodu svi postupci su bili u toku.

8. LICENCIRANJE

U dijelu svojih nadležnosti vezanih za ulazak novih subjekata na tržište osiguranja odnosno licenciranja subjekata - izdavanje dozvola za rad, saglasnosti, ovlaštenja i odobrenja za obavljanje određenih poslova, Agencija je postupala po primljenim zahtjevima te je tokom 2023. godine društvima za osiguranje izdala:

- **9 odobrenja** na izbor spoljnjeg revizora (član 168 Zakona);
- **2 saglasnosti** na statut (član 39 Zakona);
- **3 saglasnosti** za imenovanje članova odbora direktora (čl. 49 Zakona);
- **3 saglasnosti** za imenovanje izvršnog direktora (čl. 49 i 50 Zakona);
- **46 saglasnosti** za obavljanje poslova posredovanja i zastupanja u osiguranju (čl. 60 i 72 Zakona);

U dijelu licenciranja subjekata koji obavljaju poslove posredovanja odnosno zastupanja u osiguranju, Agencija u 2023. godini nije izdala niti jednu dozvolu za rad društvu za posredovanje u osiguranju (čl. 56 Zakona). Takođe, u izvještajnom periodu Agencija nije izdala niti jednu dozvolu za rad društvu za zastupanje u osiguranju (čl. 69 Zakona).

U toku 2023. godine, Agencija je postupajući po službenoj dužnosti, prateći izvršavanje zakonskih obaveza kao i promjene koje su se dešavale na tržištima finansijskih usluga u Crnoj Gori, donijela i sljedeća rješenja:

- jedno rješenje o ukidanju dozvole društvu za posredovanje u osiguranju;
- jedno rješenje o uslovnom ukidanju dozvole za rad društvu za posredovanje u osiguranju;

Agencija je u izvještajnom periodu zaprimila obavještenje o prestanku obavljanja djelatnosti od strane jednog društva za posredovanje u osiguranju. Na osnovu navedenog obavještenja Agencija je donijela rješenje o ukidanju dozvole društvu za posredovanje u osiguranju.

Uslovno ukidanje dozvole za rad društvu za posredovanje u osiguranju rezultat je nepostupanja subjekta nadzora po nalogima iz Rješenja Agencije u ostavljenom roku, što shodno članu 59 stav 1 tačka 5 Zakona, predstavlja jedan od osnova za oduzimanje dozvole za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju. Naime, članom 145a stav 2 Zakona propisano da regulatorni organ može odrediti da će oduzimanje dozvole biti izvršeno ako društvo za osiguranje u određenom roku ne otkloni nepravilnosti zbog kojih je izrečena mjera uslovnog oduzimanja dozvole. Stavom 3 prethodno navedenog člana Zakona propisano je da će regulatorni organ oduzeti dozvolu ako društvo u roku, koji ne može biti kraći od šest mjeseci ni duži od godinu dana, počini nove nezakonitosti i nepravilnosti koje mogu biti razlog za oduzimanje dozvole.

Kada su u pitanju saglasnosti izdate Nacionalnom birou, Agencija je tokom 2023. godine, shodno nadležnostima propisanim Zakonom o obaveznom osiguranju u saobraćaju, u redovnom postupku donijela Rješenje o davanju saglasnosti na odluku o visini redovnog doprinosa Garantnom fondu za 2024. godinu ("Službeni list Crne Gore", br. 115/23 od 21.12.2023).

U dijelu prenosa poslova u smislu Pravilnika o prenosu poslova društava za osiguranje, u toku 2023. godine, Agenciji nijesu dostavljena obavještenja i dokumentacija za poslove odnosno poslovne procese, koje društva namjeravaju da prenesu na druga lica.

9. ORGANIZACIJA OBUKE I STRUČNOG ISPITA ZA AKTUARE I ZASTUPNIKE I POSREDNIKU U OSIGURANJU

9.1. Organizacija obuke i polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara

Agencija je, polazeći od prepoznate potrebe za edukacijom aktuarskog kadra u Crnoj Gori, te značaja i uloge aktuara za predstojeće uvođenje režima Solventnosti II i implementaciju standarda MSFI 17, u 2023. godini započela **drugi ciklus edukacije za ovlašćene aktuare**, koji se sprovodi u skladu sa Zakonom o osiguranju i Pravilnikom o uslovima za polaganje, načinu polaganja i programu stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara.

Pripreme aktivnosti za organizaciju obuke i polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara Agencija je započela krajem 2022. godine, pa je u novembru 2022. godine objavila *Poziv za prijavljivanje za obuku i polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara*, nakon čega je, polazeći od broja kandidata koji su se prijavili na predmetni Poziv, Savjet Agencije donio *Odluku o organizovanju obuke i polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara*. U skladu sa Pravilnikom o uslovima za polaganje, načinu polaganja i programu stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara, imenovane su *Komisija za stručni ispit za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara*, koja je zadužena za organizovanje i sprovođenje obuke i polaganja predmetnog stručnog ispita i *Komisija za priznavanje predmeta u okviru stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara*, koja je zadužena za sprovođenje postupka priznavanja predmeta za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara. Kao nastavak aktivnosti započetih krajem 2022. godine, Komisija za priznavanje predmeta u okviru stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara je, početkom 2023. godine, sprovela postupak priznavanja predmeta u okviru stručnog ispita, u skladu sa odredbama Pravilnika o uslovima za polaganje, načinu polaganja i programu stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara, te obavijestila svakog kandidata o priznatim predmetima.

U izvještajnom periodu je, **za pet kandidata koji su stekli pravo na obuku i polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova ovlašćenog aktuara**, sprovedena obuka iz šest predmeta, i to: *Ekonomija, Vjerovatnoća i matematička statistika, Finansijska matematika, Neživotno osiguranje, Aktuarska matematika II i Modeli doživljenja*. Takođe, održano je devet ispitnih rokova iz navedenih predmeta, i to po jedan ispitni rok iz predmeta *Ekonomija, Vjerovatnoća i matematička statistika i Modeli doživljenja*, dok su iz predmeta *Finansijska matematika, Neživotno osiguranje i Aktuarska matematika II* održana po dva ispitna roka.

9.2. Organizacija polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju

U skladu sa Zakonom o osiguranju i Pravilnikom o sadržini i načinu polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju, Agencija organizuje polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju, koji se polaže za obavljanje poslova:

- posredovanja i zastupanja u osiguranju,
- posredovanja u osiguranju,
- zastupanja u osiguranju.

Uvažavajući potrebe tržišta za frekventnijom organizacijom stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju, kako bi se pružila prilika značajnom broju zainteresovanih fizičkih lica da polažu isti i steknu ovlaštenje za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju, Agencija je u 2023. godini održala **šest ispitnih rokova za polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju**. Počev od septembra 2023. godine organizovano je polaganje stručnog ispita na mjesečnom nivou, u skladu sa odredbama Pravilnika o sadržini i načinu polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju („Službeni list Crne Gore“, br. 122/22, 081/23) koji je u avgustu 2023. godine pretrpio izmjene, između ostalog, i u dijelu sadržine i programa stručnog ispita, kao i kriterijuma za polaganje istog. Pored navedenog, Agencija je dodatno unaprijedila bazu podataka – ispitnih pitanja prema programu koji je utvrđen predmetnim Pravilnikom i pripremila priručnik za polaganje predmetnog stručnog ispita, dokument *Literatura za stručni ispit za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju*, koji je postavljen na sajtu Agencije.

U izvještajnom periodu, **od ukupno šest održanih ispitnih rokova**, dva ispitna roka (**martovski i julski rok 2023. godine**) su organizovani u skladu sa odredbama tada važećeg Pravilnika o sadržini i načinu polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju („Službeni list Crne Gore“, br. 122/22), kojim je pripisana sadržina stručnog ispita na način da:

- **Stručni ispit za obavljanje poslova posredovanja i zastupanja u osiguranju** obuhvata provjeru znanja iz predmeta: Osnovi osiguranja, Privredno pravo, Obligaciono pravo, Posredovanje u osiguranju i Zastupanje u osiguranju;
- **Stručni ispit za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju** obuhvata provjeru znanja iz predmeta: Osnovi osiguranja, Privredno pravo, Obligaciono pravo i Posredovanje u osiguranju;
- **Stručni ispit za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju** obuhvata provjeru znanja iz predmeta: Osnovi osiguranja, Privredno pravo, Obligaciono pravo i Zastupanje u osiguranju.

U **martovskom ispitnom roku 2023. godine** se za polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju prijavilo 43 kandidata. Na ispit je izašlo 40 kandidata, od kojih su 3 kandidata položila stručni ispit,

11 kandidata ostvarilo status „ispit djelimično položen“ i upućeni su na polaganje dijela stručnog ispita u narednom ispitnom roku, dok 26 kandidata nijesu položila ispit.

U **julskom ispitnom roku 2023. godine** se za polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju prijavilo 35 kandidata. Na ispit je izašao 31 kandidat, od kojih su 4 kandidata položila stručni ispit, 5 kandidata ostvarilo status „ispit djelimično položen“ i upućeni su na polaganje dijela stručnog ispita u narednom ispitnom roku, dok 22 kandidata nijesu položila ispit.

Preostala četiri ispitna roka organizovana u 2023. godini (septembar, oktobar, novembar i decembar rok 2023. godine) su održani u skladu sa Pravilnikom o sadržini i načinu polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju („Službeni list Crne Gore“, br. 122/22, 081/23), kojim je propisana sadržina stručnog ispita na način da:

- **Stručni ispit za obavljanje poslova posredovanja i zastupanja u osiguranju** obuhvata provjeru znanja iz predmeta: Osnovi osiguranja, Obligaciono pravo, Posredovanje u osiguranju i Zastupanje u osiguranju;
- **Stručni ispit za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju** obuhvata provjeru znanja iz predmeta: Osnovi osiguranja, Obligaciono pravo i Posredovanje u osiguranju;
- **Stručni ispit za obavljanje poslova zastupanja u osiguranju** obuhvata provjeru znanja iz predmeta: Osnovi osiguranja, Obligaciono pravo i Zastupanje u osiguranju.

U **septembarskom ispitnom roku 2023. godine** se za polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju prijavilo 36 kandidata. Na ispit je izašao 31 kandidat, od kojih je 15 kandidata položilo stručni ispit, 12 kandidata ostvarilo status „ispit djelimično položen“ i upućeni su na polaganje dijela stručnog ispita u narednom ispitnom roku, dok 4 kandidata nijesu položila ispit.

U **oktobarskom ispitnom roku 2023. godine** se za polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju prijavilo 34 kandidata. Na ispit je izašlo 32 kandidata, od kojih je 14 kandidata položilo stručni ispit, 11 kandidata ostvarilo status „ispit djelimično položen“ i upućeni su na polaganje dijela stručnog ispita u narednom ispitnom roku, dok 7 kandidata nijesu položila ispit.

U **novembarskom ispitnom roku 2023. godine** se za polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju prijavilo 110 kandidata. Na ispit je izašlo 102 kandidata, od kojih je 36 kandidata položilo stručni ispit, 46 kandidata ostvarilo status „ispit djelimično položen“ i upućeni su na polaganje dijela stručnog ispita u narednom ispitnom roku, dok 20 kandidata nije položilo ispit.

U **decembarskom ispitnom roku 2023. godine** se za polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova posredovanja, odnosno zastupanja u osiguranju prijavilo 92 kandidata. Na ispit je izašlo 85 kandidata, od kojih je 48 kandidata položilo stručni ispit,

18 kandidata ostvarilo status „ispit djelimično položen“ i upućeni su na polaganje dijela stručnog ispita u narednom ispitnom roku, dok 19 kandidata nije položilo ispit.

10.SARADNJA NA UNUTRAŠNJEM I MEĐUNARODNOM PLANU

10.1. Saradnja na unutrašnjem planu

U 2023. godini, u skladu sa nadležnostima Agencije nastavljena je saradnja sa institucijama u Crnoj Gori: Skupštinom Crne Gore, Vladom Crne Gore, Ministarstvom finansija, Savjetom za finansijsku stabilnost, Nacionalnim biroom osiguravača, Crnogorskim aktaurskim društvom, Centralnom bankom Crne Gore, Komisijom za tržište kapitala, Sektorom za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma Uprave policije, Privrednom komorom Crne Gore, Zavodom za statistiku Crne Gore i drugim institucijama.

U cilju prenošenja i primjene složene pravne tekovine EU za oblast osiguranja kao i supervizorske prakse u skladu sa EU standardima i smjernicama Evropskog tijela za nadzor osiguranja i profesionalnih penzija (EIOPA), Agencija sprovodi kontinuirane aktivnosti koje su usmjerene na obezbjeđivanje tehničke pomoći i podrške neophodne za izgradnju stručnih kapaciteta u Agenciji, U domenu evropskih integracija, Agencija je, u saradnji sa Ministarstvom finansija, Ministarstvom evropskih poslova i Delegacijom Evropske unije u Crnoj Gori.

U domenu evropskih integracija Agencija je aktivno učestvovala u pregovaračkom procesu i intenzivno sarađivala sa Vladom Crne Gore, Ministarstvom evropskih poslova i Kancelarijom za evropske integracije, kao vodećim institucijama u pregovaračkom procesu, kao i sa drugim nadležnim institucijama. Svoje obaveze Agencija je realizovala prije svega kroz aktivan rad na ispunjavanju završnih mjerila u Radnim grupama koje su formirane za sljedeća pregovaračka poglavlja (PP):

- **PP 4** - Slobodno kretanje kapitala,
- **PP 9** - Finansijske usluge,
- **PP 17** - Ekonomska i monetarna unija,
- **PP 28** – Zaštita potrošača.

Predstavnici Agencije su učestvovali i u pripremi nacрта regulative i izrade pratećih analiza usklađenosti sa tekovinom EU u cilju ispunjavanja završnih mjerila navedenih poglavlja za oblast osiguranja. Predstavnici Agencije su takođe učestvovali i u aktivnostima u vezi sa ispunjenjem ugovornih obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kroz sastanke koordinacionih struktura uspostavljenih sa ciljem pripreme strateških dokumenata na nacionalnom nivou, pripremu priloga iz nadležnosti Agencije u svrhu redovnog izvještavanja institucija EU, kao što su godišnji Izvještaj Evropske Komisije o Crnoj Gori i Program ekonomskih reformi Crne Gore, a uzeli su i učešće u radnoj grupi

za sprovođenje predsjedavanja Crne Gore CEFTA 2006 za 2023. godinu i u reviziji Dodatnog Protokola 6 CEFTA 2006.

Agencija za nadzor osiguranja je, kroz saradnju sa Crnogorskim aktuarskim društvom - CAD, podržala inicijative CAD-a usmjerene ka edukaciji aktuara i popularizaciji aktuarske profesije, koja je od posebne važnosti za čitav sistem osiguranja. Zajedno sa predstavnicima CAD-a razmatrane su načelne ideje i mogućnosti za dalju formalnu edukaciju i usavršavanje aktuarskog kadra. Osim toga, realizovane su i zajedničke aktivnosti na organizaciji seminara i konferencija, koje su imale za cilj dalje usavršavanje ovlašćenih aktuara i generisanje dodatnog interesovanja za buduće ovlašćene aktuare.

U 2023. godini Agencija je u saradnji sa Ekonomskim fakultetom Univerziteta Crne Gore, uspješno realizovala praktičnu nastavu u okviru „Programa studentske stručne prakse Ekonomskog fakulteta“, za tri studenta završne godine Osnovnih akademskih studija. Studenti su tokom obavljanja praktične nastave, uz individualno mentorstvo rukovodnog kadra u Agenciji, imali priliku da teorijska znanja koja su stekli na navedenim predmetima tokom studija primijene u praksi u okviru poslovanja Agencije za nadzor osiguranja, te da unaprijede praktična znanja i vještine potrebne u profesionalnoj karijeri.

10.2. Saradnja na međunarodnom planu

U dijelu međunarodne saradnje u 2023. godini Agencija je najveći dio saradnje ostvarila sa partnerskim supervizorima osiguranja, kao što su supervizor austrijskog finansijskog tržišta (FMA), Agencijom za nadzor osiguranja Slovenije (AZN), Hrvatskom agencijom za nadzor finansijskih usluga (HANFA), Agencijom za nadzor osiguranja Sjeverne Makedonije (ASO), Evropskim nadzornim tijelom za nadzor osiguranja i penzija – EIOPA, te Međunarodnim udruženjem supervizora osiguranja (IAIS).

Delegacija Agencije za nadzor osiguranja Crne Gore je u martu 2023. godine učestvovala na konferenciji u organizaciji Evropskog nadzornog tijela za nadzor osiguranja i penzija – EIOPA, koja je održana u sjedištu EIOPA-e u Frankfurtu. Konferencija je bila regionalni događaj usmjeren na jurisdikcije osiguranja izvan evropske ekonomske zajednice (EEZ) i nadzorne organe s područja istočne Evrope i zapadnog Balkana koje imaju interes prilagoditi se ili primjenjivati evropsko zakonodavstvo u osiguranju i dobre prakse u nadzoru osiguranja. Pozvane jurisdikcije su bili kandidati za pristupanje Evropskoj uniji (EU), potencijalni kandidati za EU ili su izrazili interes za evropski okvir i pristup nadzoru osiguranja koji sprovode države EEZ. Konferencija je imala poseban fokus na razmjenu informacija, razmjenu nadzornih iskustava, prakse i saradnje kao i razmatranje mogućnosti za obuku i izgradnju stručnih kapaciteta za jurisdikcije izvan EEZ. Konferencija je težila ciljanoj, fokusiranoj perspektivi na rizicima osiguranja i nadzornim izazovima specifičnim za pojedine regione. Konferencija je takođe obezbijedila brojne mogućnosti za bilateralne susrete i razmjene mišljenja.

Agencija je imala ulogu domaćina redovnog proljećnog godišnjeg zasijedanja Inicijative supervizora osiguranja zemalja Centralne i Jugoistočne Evrope (CESEE ISI) u aprilu 2023. godinie u Budvi. Ova inicijativa okuplja regulatore osiguranja iz Centralne i

Jugoistočne Evrope, a sastanku koji je održan u Budvi prisustvovalo je oko 50 učesnika iz 14 evropskih zemalja. Na sastanku su razmatrani supervizorski aspekti Unit-linked osiguranja, uticaja inflacije na kapitalne pozicije drštava za osiguranja kao i razvoj proizvoda namijenjenih osiguranju kredita. Takođe, učesnici su razmatrali razvoj i uticaj ekoloških, društvenih i upravljačkih (ESG) faktora na djelatnost osiguranja i očekivanja i iskustva u superviziji ESG faktora na tržištima osiguranja. Navedene aktivnosti se sprovode u kontinuiranoj saradnji sa regulatorom austrijskog finansijskog tržišta (FMA) koji je inicijator ovog okupljanja kako bi se redovno razmatrale teme od zajedničkog interesa, kao i o pojedinačna pitanja sa ciljem međusobne razmjene najboljih supervizorskih pristupa i prakse.

U junu 2022. godine potpisan je Memorandum o saradnji između Agencije za nadzor osiguranja i austrijskog Saveznog ministarstva finansija i Regulatornog tijela za finansijska tržišta Austrije (FMA). Memorandumom je bliže definisana saradnja na osnovama zajedničkog povjerenja i razumijevanja u oblasti nadzora osiguravajudih društava na principima i procedurama najbolje evropske i međunarodne prakse. Između ostalog, Memorandumom je definisano vršenje zajedničkog posrednog i neposrednog nadzora nad osiguravajudim društvima u Crnoj Gori i Austriji, razmjena prakse vezane za nadzor i upravljanje proizvodima osiguranja, tehnička saradnja, posebno u nadzoru IT sistema i istraživanju i analizi podataka o tržištu osiguranja, kao i saradnja u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, ograničena na opseg nadležnosti i odgovornosti dva regulatora.

Međunarodno udruženje supervizora osiguranja (IAIS), čiji je Agencija punopravni član, je u saradnji sa domaćinom skupa, japanskom Agencijom za finansijske usluge (FSA), u novembru 2023. godine organizovala radne sastanke komiteta IAIS i godišnju konferenciju IAIS-a na kojima su učestvovali brojni supervizori osiguranja iz cijelog svijeta koji su članovi IAIS, a među njima i predstavnici Agencije za nadzor osiguranja. Osim učestvovanja na radnim komitetima i bilateralnih sastanaka, na globalnom seminaru se interaktivno diskutovalo o ulozi supervizora osiguranja u zaštiti od prirodnih katastrofa, razvoju rizika u globalnom sektoru osiguranja, većem fokusu na potrebe potrošača, razvoju nadzornih praksi u rješavanju klimatskih rizika, razvoju kapitalnog standarda za sektor osiguranja.

Agencija je prihvatila inicijativu koja se implementira u okviru projekta Svjetske banke (WB) i Međunarodnog monetarnog fonda, u okviru modula „Finansijski sektor: Institucionalni okvir za korporativno finansijsko izvještavanje“ i sprovela procjenu usklađenosti regulatornog okvira i praske za finansijsko izvještavanje i reviziju korporativnog sektora za oblast osiguranja u Crnoj Gori. Aktivnosti su obuhvatile ocjenu poštovanja standarda i kodeksa računovodstva i revizije (prema metodologiji za pripremu Izvještaja o poštovanju standarda i kodeksa računovodstva i revizije (ROSC A&A) uključujući ocjenu računovodstvenih zahtjeva, zahtjeva finansijskog izvještavanja i revizijskih i nadzornih zahtjeva, kao i njihove primjene u praksi kod društava za osiguranje u Crnoj Gori. U Izvještaju se kao kriterijumi koriste Međunarodni standardi finansijskog izvještavanja (MSFI), Međunarodni revizijski standardi (MRS) i odgovarajući segmenti pravne tekovine Evropske unije i primjenjive regulative u Crnoj Gori. Aktivnosti su

sprovedene u saradnji sa predstavnicima Centra Svjetske banke za reformu finansijskog izvještavanja, iz Beča (World Bank Centre for Financial Reporting Reform (CFRR)).

U 2023. godini, predstavnici Agencije su imali i aktivnu ulogu u radu regionalnog komiteta Međunarodne asocijacije supevizora osiguranja (IAIS), naročito kroz učešće u edukativnim inicijativama za područje Centralne, Istočne i Jugoistočne Evrope i regiona Južnog Kavkaza.

11. UPRAVLJANJE LJUDSKIM RESURSIMA I INFRASTRUKTURNA UNAPREĐENJA

U Agenciji je na kraju 2023. godine bilo zaposleno **28 lica** sa sljedećom kvalifikacionom strukturom:

- **9** zaposlenih **magistara nauka**;
- **17** zaposlenih sa **visokom stručnom spremom**;
- **2** zaposlenih sa **srednjom stručnom spremom**.

Dana 30. oktobra 2023. godine Savjet Agencije za nadzor osiguranja je donio **novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta** kojom je unaprijeđena dotadašnja unutrašnja organizacija rada i sistematizacija radnih mjesta, nadležnost i djelokrug rada pojedinih sektora, sa opisom poslova, brojem izvršilaca po kvalifikacionoj strukturi i uslovima za vršenje sistematizovanih poslova. Unutrašnja organizacija i način rada u Agenciji zasnovani su na koncentraciji istih i srodnih i u procesu rada funkcionalno povezanih poslova i zadataka u okviru sektora. U vezi sa tim, za obavljanje poslova iz nadležnosti Agencije obrazovani sljedeći sektori:

- Sektor za neposredni nadzor;
- Sektor za posredni nadzor;
- Sektor za analize, finansije i saradnju;
- Sektor za regulativu, licenciranje i pravne poslove;
- Kabinet.

U skladu sa nadležnostima i ulogom Agencije u finansijskom sistemu, u izvještajnom periodu nastavljene aktivnosti usmjerene na edukaciju zaposlenih u cilju dalje nadogradnje stručnih kapaciteta u Agenciji i blagovremene pripreme za primjenu tekovine EU za oblast osiguranja (direktive Solventnost II i IDD) i novih ESG zahtjeva u pogledu supervizorske praske, od čega je manji dio održan u zemlji, a najvećio dio u inostranstvu, pri čemu je jedan dio obuka organizovan i putem internet platformi.

Agencija je u 2023. godini nastavila aktivnosti na daljem unaprjeđenju kvaliteta, obuhvata i pouzdanosti nadzornih podataka u cilju kontinuiranog razvoja poslovnih procesa u domenu izvještavanja i posrednog nadzora i analiza tržišta osiguranja.

Uvođenjem digitalizacije u proces godišnjeg nadzornog izvještavanja Agencije 2021. godine, značajno je unaprijeđena efikasnost i pouzdanost u ovom domenu uz smanjenje operativnih rizika u pratećim poslovnim procesima kod Agencije i subjekata nadzora.

Potpunom digitalizacijom procesa nadzornog izvještavanja, poudzano i nesmetano funkcionisanje informacionog sistema je dobilo poseban značaj za ključne poslovne procese u Agenciji, te se kontinuirano sprovode aktivnosti na daljem unaprjeđenju i zaštiti informacionog sistema Agencije. Fokus razvojnih aktivnosti u 2023. godini je bio usmjeren na dalji razvoj ovog segmenta u skladu sa funkcionalnostima koje pruža softversko rješenje Agencije.

Tokom 2023. godine ključne aktivnosti su bile na jačanju ICT infrastrukture kao i na nadogradnji postojećih funkcionalnosti informacionog sistema Agencije. Agencija je u 2023. godini sproveda sve planirane aktivnosti na opremanju alternativne lokacije za oporavak poslovnih procesa u slučaju neupotrebljivosti primarne lokacije (Disaster recovery data centar za državne organe kojim upravlja Ministarstvo javne uprave), kao i na povezivanju primarne i DR lokacije. Započete su aktivnosti na uspostavljanju procedura za čuvanje rezervnih kopija podataka (backup) na DR lokaciji.

Agencija je u 2023. godini obezbijedila kontinuirano održavanje svih softverskih rješenja koja koristi i definisala aktivnosti za njihovo unaprijeđenje.

Razvojne aktivnosti su bile fokusirane i na dalju automatizaciju procesa obrade podatka koje subjekti nadzora dostavljaju Agenciji, u okviru redovnog nadzornog izvještavanja. Ključna unapređenja ostvarena su nadogradnjom analitičkih alata koji su korišćeni u prethodnom periodu uvođenjem predefinisanih izvještaja, za dio podataka i izvještaja na osnovu potreba Sektora za analize, finansije i saradnju i Sektora za posredni nadzor.

U skladu sa Politikom informacione bezbjednosti i rastućim značajem informacionog sistema u poslovanju Agencije, kontinuirano se sprovode aktivnosti na unaprjeđenju zaštite podataka i podizanju svijesti zaposlenih o bezbjednosti podataka i informacija u posjedu Agencije. Shodno rastućoj frekvenciji i intezitetu sajber rizika, Agencija je i u 2023. godini posebnu pažnju posvetila upravljanju sajber rizicima i rizicima informacione bezbjednosti, kao i zaštiti od neovlašćenog upada u internet mrežu Agencije, odnosno zaštiti od sajber napada, pa se kontinuirano vršio monitoring uređaja i softverskih paketa za bezbjednost.

12.USKLAĐIVANJE SA MEĐUNARODNIM STANDARDIMA FINANSIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Agencija za nadzor osiguranja je tokom 2023. godine posebnu pažnju posvetila završetku pripremnih aktivnosti za početak rada Radne grupe za primjenu novog **Međunarodnog standarda finansijskog izvještavanja 17 - Ugovori o osiguranju (MSFI 17)**, kojim se značajno mijenja okvir finansijskog izvještavanja društava za osiguranje, a čija je primjena u Crnoj Gori odložena za 01. januara 2026. godine.

Agencija je zajedno sa osiguravajućim društvima, Crnogorskim aktuarskim društvom i Nacionalnim biroom osiguravača Crne Gore u decembru 2023. godine odredila početak

aktivnostima Radne grupe za MSFI 17 za kraj januara 2024. godine i u tom smislu je tržištu stavila na raspolaganje svoje prostorije i ostale resurse u cilju održavanja sastanaka sve četiri podgrupe Radne grupe. Sa radom su prve započele Podgrupa 1 koja se bavi tehničkim aspektima neživotnih osiguranja uključujući i reosiguranje koja broji 10 članova i Podgrupa 2 koja se bavi tehničkim aspektima životnih osiguranja uključujući i reosiguranje koja broji 8 članova. U drugom dijelu 2024. godine se očekuje i početak aktivnosti Podgrupe 3 koja će se baviti računovodstvenim pitanjima koja broji 13 članova i Podgrupe 4 koja se bavi statistikom i izvještavanjem i koja broji 14 članova. Sve podgrupe imaju rukovodioce, zamjenike rukovodica i članove, koje svoj rad kordinišu sa predsjednikom radne grupe i upravljačkim odborom cijelog projekta. Osnovno djelovanje radnih grupa je fokusirano na razmjenu znanja i iskustava budući da MSFI 17, kao standard zasnovan na principima, ostavlja mogućnost različitih interpretacija pojedinih stavki zavisno od osiguravajućeg portfelja i načina poslovanja društva. Zadatak Radne grupe je sveobuhvatna i temeljna analiza internih kapaciteta sa predlogom daljih koraka za punu i efikasnu primjenu odredbi MSFI 17 kroz unaprijed definisani vremenski okvir, kao i stalna i pravovremena komunikacija sa Upravljačkim odborom, te nadležnim institucijama. Cilj je da se do 31. 12. 2024. godine izvrši tranzicija na dan 31. 12. 2023. godine u skladu sa zahtjevima MSFI 17 (i MSFI 9). U skladu sa izvedenom tranzicijom potrebno je evidentirati efekte tranzicije do 31. 03. 2025. i uraditi godišnji izračun za 2024. godinu. Nakon toga vršiće se kvartalni izračuni u društvima za osiguranje za 2025. godinu po zahtjevima MSFI 17 i 9 čime bi se formiralo adekvatno početno stanje za potpunu primjenu standarda MSFI 17 i 9. Podgrupa 3 će do 30. 04. 2025. godine pripremiti predlog izmjena Pravilnika o kontnom okviru društava za osiguranje, dok će Podgrupa 4 do 30. 06. 2025. godine pripremiti predlog izmjena Pravilnika o izvještavanju društava za osiguranje

13. AKTIVNOSTI NA RAZVOJU FINANSIJSKE EDUKACIJE

Crna Gora, kroz program Belgijsko-holandske konstituce Međunarodnog monetarnog fonda, učestvuje u projektu tehničke pomoći za oblast finansijske edukacije, koji se realizuje uz finansijsku podršku holandskog Ministarstva finansija, a istim koordinira Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj. U 2022. godini Savjet za finansijsku stabilnost je usvojio **Program razvoja finansijske edukacije u Crnoj Gori 2023-2027**, kao strateški dokument usmjeren ka podizanju nivoa finansijske pismenosti i promovisanju odgovornog finansijskog ponašanja crnogorskih građana. Radi ostvarenja ciljeva definisanih Programom, izrađuju se godišnji akcioni planovi u kojima se identifikuju aktivnosti koje se trebaju preduzeti tokom godine, a koje se zasnivaju na prioritetima razvoja i strateškim ciljevima Programa.

U izvještajnom periodu zaključen je **Memorandum o saradnji na implementaciji Programa razvoja finansijske edukacije u Crnoj Gori 2023-2027**, kojim je uspostavljen okvir saradnje na sprovođenju Programa razvoja finansijske edukacije u Crnoj Gori 2023-2027, kako bi se doprinijelo podizanju opšteg nivoa finansijske pismenosti crnogorskog društva. Potpisnici Memoranduma, pored Agencije, su: Centralna banka Crne Gore,

Ministarstvo finansija, Komisija za tržište kapitala, Ministarstvo prosvjete, Udruženje banaka Crne Gore, Privredna komora Crne Gore, Fond za zaštitu depozita, Montenegroberza, Centralno klirinško depozitarno društvo, Ekonomski fakultet Univerziteta Crne Gore, Elektrotehnički fakultet Univerziteta Crne Gore, Fakultet za ekonomiju i biznis Univerziteta Mediteran, Fakultet za međunarodnu ekonomiju, finansije i biznis Univerziteta Donja Gorica, Fakultet za informacione sisteme i tehnologije Univerziteta Donja Gorica i Fakultet za poslovnu ekonomiju i pravo Bar.

Tokom 2023. godine Agencija je učestvovala u radu **Nacionalnog komiteta za razvoj finansijske edukacije** i **Operativnog radnog tima Nacionalnog komiteta za razvoj finansijske edukacije**.

Agencija je, kao član Operativnog radnog tima Nacionalnog komiteta za razvoj finansijske edukacije, u 2023. godini učestvovala u izradi **predloga Akcionog plana razvoja finansijske edukacije za 2024. godinu**, koji sadrži aktivnosti na planu finansijskog opismenjavanja populacije u Crnoj Gori koje su institucije potpisnice Memoranduma o saradnji na implementaciji Programa razvoja finansijske edukacije u Crnoj Gori 2023-2027 planirale sprovesti u 2024. godini. Predlogom Akcionog plana razvoja finansijske edukacije za 2024. godinu definisane su mjere i aktivnosti koje će se sprovoditi tokom godine, njihovi nosioci, rokovi i izvori finansiranja, kao i indikatori uspješnosti.

Agencija je, takođe, kroz učešće u radu Operativnog radnog tima, dala doprinos izradi **Izveštaja o realizaciji Akcionog plana razvoja finansijske edukacije za 2023. godinu**. Naime, Agencija je Centralnoj banci Crne Gore, kojoj je dodijeljena uloga koordinatora, početkom 2024. godine dostavila pregled aktivnosti usmjerenih na podizanje nivoa finansijske pismenosti crnogorskih građana iz oblasti osiguranja a koje je sprovela u 2023. godini, i to:

➤ **Predavanje za studente osnovnih studija ekonomije i biznisa iz oblasti osiguranja**

Predstavnici Agencije su, za studente druge i treće godine Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore koji prate predmete Finansijska tržišta i institucije, Finansijska i aktuarska matematika i Matematička ekonomija, održali gostujuće predavanje na temu „Tržište osiguranja Crne Gore – uloga regulatora, učesnici i glavne karakteristike tržišta osiguranja i proizvodi osiguranja“. Studenti su imali priliku da se bliže upoznaju sa ulogom i nadležnostima Agencije kao regulatornog organa nadležnog za nadzor nad obavljanjem poslova iz djelatnosti osiguranja, djelatnošću osiguranja, učesnicima na tržištu osiguranja Crne Gore, grupama i vrstama osiguranja sa posebnim osvrtom na osiguranja motornih vozila i životna osiguranja, kao i sa najnovijim trendovima na crnogorskom tržištu osiguranja.

➤ **Organizovanje drugog po redu Dana osiguranja na Ekonomskom fakultetu**

Sa ciljem podizanja svijesti o potencijalnim rizicima kojima mogu biti izloženi pojedinci, odnosno društvo usljed katastrofalnih događaja (prirodnih katastrofa i onih koje uzrokuje

čovjek) Agencija je, u saradnji sa Ekonomskim fakultetom, organizovala drugi po redu Dan osiguranja na Ekonomskom fakultetu. U okviru ovog događaja, za studente Ekonomskog fakulteta, predstavnike akademske zajednice, regulatora tržišta osiguranja i industrije osiguranja, održane su dvije prezentacije. Predstavnik Triglav grupe je govorio na temu „Katastrofalni događaji u Sloveniji 2023“, te ukazao na posljedice izazvane poplavama i bujicama u 2023. godini, izazove sa kojima se suočila Slovenija u saniranju istih i na ulogu i značaj slovenačkog sektora osiguranja u pokriću i isplati šteta nastalih od poplava i bujica. Načelnik Direkcije za civilnu zaštitu i smanjenje rizika od katastrofa u Direktoratu za zaštitu i spašavanje u Ministarstvu unutrašnjih poslova je održao prezentaciju na temu „Procjena rizika od katastrofa Crne Gore“ dajući osvrt na značaj izvršene nacionalne procjene rizika prirodnih i tehničko-tehnoloških katastrofa u Crnoj Gori, koja je završena decembra 2021. godine (<https://media.gov.me/media/gov/2021/mup/nacionalna-procjena-rizika-elektronska-publikacija.pdf>). Takođe, ukazao je i na buduće aktivnosti koje se na državnom nivou trebaju sprovesti kako bi Crna Gora imala adekvatan sistem upravljanja katastrofama. U okviru Dana osiguranja na Ekonomskom fakultetu, održana je i panel diskusija na temu „Osiguranje i katastrofalni rizici“, kojom je moderirao direktor Agencije, a na kojoj su učešće uzeli predstavnici osiguravajućih društava koja se bave poslovima neživotnih osiguranja. Na panelu su razmotrene mogućnosti odnosno vrste osiguranja koje crnogorski sektor osiguranja pruža građanima, privredi i državi u cilju zaštite njihove imovine i posla od rizika katastrofa, uključujući i tehnološke rizike kao što su rizici od sajber napada, kako se može unaprijediti promocija osiguranja od katastrofalnih rizika u javnom prostoru, te način na koji se država može proaktivno uključiti kao održiva podrška sektoru osiguranja u preventivnom djelovanju na rizike od katastrofa.

Za studente Ekonomskog fakulteta koji su prisustvovali događaju, organizovan je Kviz znanja tokom kojeg su odgovarali na pitanja iz oblasti osiguranja, kroz posebno pripremljenu aplikaciju. Najboljih 16 studenata je nagrađeno nagradama koje su obezbijedila društva za neživotno osiguranje.

➤ **Izrada posebne rubrike „Prigovori i zaštita potrošača“ na zvaničnoj internet adresi Agencije**

Agencija je na zvaničnoj internet stranici www.ano.me kreirala baner Prigovori i zaštita potrošača sa ciljem jednostavnijeg pristupa svim podacima i informacijama od značaja za postojeće i buduće korisnike usluga osiguranja, te sa namjerom da u ovoj sekciji blagovremeno postavlja i prikazuje sve informacije koje su u vezi sa unaprijeđenjem finansijske pismenosti građana.

➤ **Izrada i distribucija flajera na temu „Osiguranje“**

Agencija je pripremila elektronsku brošuru na temu „Osigurajte svoju imovinu“, sa ciljem da ukaže na značaj osiguranja imovine, dajući smjernice i pojašnjenja u vezi sa zaključenjem ovog osiguranja, te u vezi sa eventualnim prigovorom na rješavanje odštetnog zahtjeva. Ova brošura je postavljena na sajtu Agencije u okviru novokreiranog banera Prigovori i zaštita potrošača, te na nalogu Agencije na društvenoj mreži LinkedIn.

➤ **Izrada i distribucija flajera na temu „Prigovori potrošača na postupanje društava za osiguranje prilikom obrade odštetnih zahtjeva“**

Agencija je pripremila elektronsku brošuru na temu „Postupak po prigovorima“, ukazujući na postupak po prigovorima, sadržaj prigovora, postupanje Agencije po prigovorima, te prekid i obustavu postupka. Ova brošura je postavljena na sajtu Agencije u okviru novokreiranog banera Prigovori i zaštita potrošača, te na nalogu Agencije na društvenoj mreži LinkedIn.

➤ **Sprovođenje nagradnog konkursa za najbolji diplomski i magistarski rad iz oblasti osiguranja**

Agencija, u cilju stimulanja razvoja naučne misli o osiguranju i podsticanja studenata na bavljenje osiguranjem u njihovom akademskom radu, a povodom obilježavanja 11. decembra - Dana Agencije za nadzor osiguranja, dodjeljuje Godišnju nagradu Agencije za nadzor osiguranja za kategorije najboljeg diplomskog ili specijalističkog, magistarskog, odnosno master rada i doktorskog rada iz oblasti osiguranja.

Javni poziv za dodijelu Godišnje nagrade Agencije za nadzor osiguranja za 2023. godinu objavljen je na internet stranici Agencije i LinkedIn-u. Pravo učešća su imala lica koja su crnogorski državljani i koji su u kalendarskoj godini koja prethodi godini dodjele nagrade odbranili svoj diplomski, specijalistički, magistarski, odnosno master ili doktorski rad na nekom od univerziteta, fakulteta ili visokih škola u Crnoj Gori ili inostranstvu.

Po okončanom roku za učešće po Javnom pozivu, na adresu Agencije je pristigla jedna prijava i to za kategoriju nagrade za najbolji doktorski rad, dok za kategoriju nagrade za najbolji diplomski ili specijalistički rad, te za kategoriju nagrade za najbolji magistarski odnosno master rad nije podnešena nijedna prijava. Kako dostavljeni doktorski rad nije ispunio uslove propisane Pravilnikom o dodjeli godišnje nagrade Agencije za nadzor osiguranja, u 2023. godini nije dodijeljena Godišnja nagrada Agencije za nadzor osiguranja za kategorije najboljeg diplomskog ili specijalističkog, magistarskog, odnosno master rada i doktorskog rada iz oblasti osiguranja.

➤ **Praktična nastava za tri studenta završne godine Osnovnih akademskih studija Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore**

Agencija je, u saradnji sa Ekonomskim fakultetom Univerziteta Crne Gore, obezbijedila praktičnu nastavu za tri studenta završne godine Osnovnih akademskih studija Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore, u okviru Programa studentske stručne prakse Ekonomskog fakulteta, koja je obavljena tokom maja mjeseca 2023. godine. Studenti su tokom obavljanja praktične nastave imali priliku da teorijska znanja koja su tokom studija stekli na predmetima Finansijska tržišta i institucije, na modulu Makroekonomija i Finansijski menadžment, na modulu Mikroekonomija, primijene u praksi u okviru poslovanja Agencije.

14. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Agencija za nadzor osiguranja je tokom izvještajnog perioda uspješno sprovela planirane aktivnosti u definisanim rokovima, uz punu posvećenost zaposlenih, menadžmenta i Savjeta, a u skladu sa postavljenim ciljevima. **Shodno preliminarnim podacima sa kraja 2023. godine, sektor osiguranja je u prethodnoj godini poslovao stabilno i profitabilno, pri čemu su sva osiguravajuća društva su bila solventna i likvidna i ažurno su rješavala i isplaćivala štete osiguranicima.** Preliminarni podaci o poslovanju osiguravajućih društava pokazuju da su osiguravači u 2023. godini fakturirali do sada rekordnu premiju osiguranja u iznosu od **119,5 mil. EUR**, što predstavlja rast od 10,3% u odnosu na 2021. godinu, pri čemu je premija neživotnog osiguranja ostvarila je rast za 10,3%, a premija životnog osiguranja za 10,5%. Ukupan iznos riješenih šteta u 2022. godini iznosio je **49,8 mil. EUR** i ostvario je rast od 9,2% u odnosu na 2022. godinu. Agregatna bilansna suma osiguravača na dan 31.12.2022. godine iznosila je **307,3 mil. EUR**, pri čemu je u obveznice čiji je emitent država Crna Gora uloženo je 63,6% agregatne aktive, odnosno **195,6 mil. EUR**. Ostvaren je pozitivan rezultat iz redovnog poslovanja prije oporezivanja na nivou sektora, u iznosu od **14,0 mil. EUR**, što je za 20,7% više u odnosu na 2022. godinu.

Pored aktivnosti definisanih Operativnim planom rada Agencije u 2023. godini, brojne druge aktivnosti su bile predmet rada i uspješne realizacije od strane zaposlenih, i menadžmenta Agencije.

Tržište osiguranja u 2023. godini je potvrdilo značajnu vitalnost, čemu je doprinijelo i odgovorno i proaktivno djelovanje Agencije za nadzor osiguranja kroz aktivnosti koje je sprovodila i sprovodi u cilju održanja stabilnosti tržišta, razvoja djelatnosti osiguranja i zaštite interesa osiguranika.